

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон доктори
илмҳои техники, профессор
Назарзода Х.Х.

Тоҷилои 2023

ТАҚРИЗИ

муассисан пешбар ба диссертатсияи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзуи «Таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08-Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминалогия; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълоншуда. Диссертатсияи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзуи «Таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ», таҳқиқоти илмии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, аз ҷониби муаллиф ҳамачониба таҳқиқ гардида, ба яке аз мавзӯи мубрами илми ҳуқуқи ҷиноятӣ-таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо бахшида шуда, мавзӯ ва мазмуни таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминалогия; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мутобиқ мебошад.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Диссертатсияи номзоди Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзуи «Таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ» ба яке аз мавзӯи мубрами илми ҳуқуқи ҷиноятӣ бахшида шуда, дорои хусусияти ҳам назариявӣ ва ҳам амалӣ мебошад.

Мубрамияти мавзӯ бо як чанд омилҳои қиддӣ аз ҷониби муаллиф асоснок карда шудааст:

1) Натиҷаҳои омӯзиши зиёда аз 1000 парвандаи ҷиноятӣ вобаста ба маҷмӯи ҷиноятҳо ва маҷмӯи ҳукмҳо аз он далолат медиҳад, ки судҳо ба содир кардани якчанд ҷиноят аз ҷониби шахсони алоҳида баҳои дурусти ҳуқуқӣ намедиханд, ки ин омил аз устувории рафтори зиддиҳуқуқии онҳо шаҳодат дода хавфнокии баланди ҷамъиятӣ дорад. Таҳлили ҳукмҳо ҳангоми таъини ҷазо аз рӯи маҷмӯи ҷиноятҳо нишон медиҳад, ки судҳо на ҳамеша дар ошкор сохтан ва баҳо додан ба ҳолатҳои сабуқкунанда ё вазнинкунанда бомасъулиятона амал менамоянд. Аз таҳлили зиёда аз 1000 парвандаҳои ҷиноятӣ маълум гардид, ки судҳо дар 70%-и он ба сифати ҳолатҳои сабуқкунандаи ҷазо танҳо он ҳолатҳоеро ишора намудаанд, ки дар қ. 1 м. 61 ҚЧ ҚТ пешбинӣ шудаанд: бори аввал содир намудани ҷиноят – 45 %, ба гуноҳи худ иқрор будан – 37,5 %, сидқан пушаймон шудан – 77,5%, пурра барқарор намудани зарар – 27,5%, қудакони хурдсол доштан – 50 %, сабаби

вазнинии шароити зиндагӣ – 5%, фаъолона мусоидат кардан дар ошкор намудани ҷиноят – 20%. Баъзе судҳо барои маҷмуи ҷиноятҳо ҷазо муайян намуда, хусусият ва дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҳар як ҷинояти содиршуда, инчунин шахсияти гунаҳгор ва дигар ҳолатҳои корро ҳаматарафа ба назар намегиранд. Дар ин маврид ҳолатҳои ҷойдоранд, ки ба ҷойи пурра ё қисман зам намудани ҷазоҳои барои ҳар як ҷинояти алоҳида таъиншуда, бе асосноккунии ҳамачониба, ҷазои ниҳой бо дарназардошти ҷазои сабуктарро фаро гирифтани ҷазои вазнинтар, таъин карда мешавад. Дар баъзе мавридҳо судҳо ҳангоми таъини ҷазо барои содир намудани якҷанд ҷиноятҳо аз рӯи моддаҳои мухталиф ба ҷойи он ки ҷазоро дар асоси м. 67 қ. 3 КҶ барои маҷмуи ҷиноятҳо таъин намоянд, сахван онро мутобиқи моддаи 68 КҶ ҚТ, аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо, таъин менамоянд;

2) Масоили таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо дар назарияи ҳукуки ҷиноятӣ тавачҷуҳи олимони зиёдро ҳамеша ба худ ҷалб сохтааст, аммо дараҷаи омӯзишу таҳлили ин масъалаи муҳим то имрӯз нокифоя ба назар мерасад. Масалан, то ҳол дар мавриди ҷудо намудани вақте ки пас аз он содир намудани ҷинояти нав боиси таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо мегардад, инчунин лаҳзаи баровардани ҳукм ё эътиборӣ қонунӣ пайдо намудани он, андешаҳои ягона ҷой надоранд. Дар қонун тартиби қисман зам намудани ҷазо муайян нашудааст, ки ин ба судҳо имкон медиҳад, қисми ҷазоҳои таъиншударо аз диди худ зам намоянд ва як қисми ҷазои барои ҷиноятҳои алоҳида ба маҷмуъ дохилшавандаро умуман ба эътибор нагиранд, ки ин омил боиси беасос озод гардидан аз қисми ҷазои таъиншуда мегардад.

3) Дар амалия асоси интиҳоби тарзи таъини маҷмуи ҷазоҳо ин хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии ҷиноят ва шахсияти гунаҳкор буда, он ба зарурияти пурзӯр намудан ва ё кам намудани ҷазо роҳнамоӣ мекунад. Ба сифати омилҳои шартӣ интиҳоби тарзи таъини ҷазо ҳолатҳои умумие баромад мекунад, ки дар хусусиятҳои ҳукукӣ - ҷиноятӣ ҷинояти содиршуда ва маълумотҳо дар бораи шахсияти гунаҳкор баён гаштаанд. Ҳамаи онҳо дар маҷмуъ баҳогузори ва татбиқ карда мешаванд ва ягонтои онҳоро ба сифати омилҳои мустақил (ангежа, мақсад, воситаи ноил шудан ба мақсад, маълумотҳо оид ба шахсият, ҳолатҳои сабуқкунанда ва вазнинкунанда ва ғайра) қабул намудан ғайриимкон мебошад. Нишондоди хавфнокии маҷмуи ҷиноятҳои воқеӣ нисбат ба маҷмуи ҷиноятҳои идеалӣ хусусияти нисбӣ дошта, дар ин маврид бояд тарзи пурра замнамоеи ҷазоҳоро татбиқ намоем ва ҳангоми маҷмуи идеалӣ тарзи дар бар гирифтани ҷазоҳоро ба инобат гирем.

4) Ҳарчанд дар рисолаҳои илмӣ, асарҳои мақолаҳои олимони ватанӣ баъзе паҳлуҳои масоили таъини ҷазо барои барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо аз рӯи қонунгузориҳои ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нигоҳи илмӣ ва амалӣ дар доираи маҳдуд вобаста ба дигар мавзӯҳо мавриди таҳлил қарор дода шуда бошад ҳам, аммо ҳануз таҳқиқотҳои бунёдӣ вобаста ба масъалаи мазкур ҷой надоранд. Новобаста аз он ки сахми олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар инкишофи назарияи ҳукуки ҷиноятӣ дар самти масоили

матраҳшаванда назаррас аст, аммо то ҳол баъзе паҳлуҳои масъалаи таъини ҷазо барои барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо ва масъалаҳои банду бастаи он ба тадқиқоти маҷмуии мушаххас ниёз дорад.

Дар асоси гуфтаҳои зикргардида таҳлили ҳамҷонибаи назариявии масъалаҳои танзими қонунгузори ҷиноятӣ вобаста ба таъини ҷазо, амалияи татбиқи меъёрҳои ҳуқуқии ҷиноятӣ вобаста ба таъини ҷазо барои барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо, коркарди тавсияҳои илман асоснок ҷиҳати мукамалгардони қонунгузори ҷиноятӣ дар замони имрӯза мубрам мебошанд.

Муаллиф ба пуррагӣ тавониста аст, ки дар доираи муқаддима, се боб, шаш зербоб ва хулоса моҳитяи мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионро баррасӣ кунад.

Боби якуми диссертатсия «Маҷмуи ҷиноятҳо ҳамчун зоҳиршавии асосӣ ба масъалаҳои сершуморагии ҷиноятҳо: мафҳум ва шаклҳои он ва мафҳуми маҷмуи ҷиноятҳо ва намудҳои он дода шудааст. Дар боби мазкур чунин хулосабарориҳои муаллиф хусусияти илмӣ доранд: 1) зери мафҳуми сершуморагии ҷиноятҳо бояд аз тарафи шахс содир гардидани ду ё зиёда ҷиноятҳоеро фаҳмид, ки аломатҳои таркиби мустақили ҷиноятро доранд, новобаста аз он ки шахс барои ин ҷиноятҳо ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудааст ё не, агар ҳадди ақал нисбати ду ҷинояти содиршуда ҳолатҳои оқибатҳои ҳуқуқии ҷиноятиро истисноқунанда ҷой надошта бошанд. 2) Шаклҳои сершуморагӣ бояд тарзе ҷудо карда шаванд, ки объективона ба ҷамъият хавфнокии кирдорҳои ба онҳо дохилшаванда, инчунин ба ҷамъият хавфнокии шахси барои содир намудани ҷиноятҳои мазкур гунаҳгорро инъикос карда тавонанд. Вобаста ба мавҷуд будан ё набудани доғи судӣ дар шахси гунаҳгор метавон чунин шаклҳои сершуморагиро ҷудо намуд: а) сершуморагии ҷиноятҳо, ки дар он кирдорҳои ҷиноятӣ то маҳкумшавӣ содир шудаанд. Ба ин дохил мешавад: маҷмуи воқеъ ва идеалии ҷиноят; такрори ҷиноят ҳангоми ҷой надоштани маҳкумшавӣ; б) сершуморагии ҷиноятҳо, ки ҳангоми он ҷинояти минбаъда аз ҷониби шахсе содир мегардад, ки барои ҷинояти қаблӣ доғи судӣ дорад. Ба ин шакли сершуморагӣ мансуб доништа мешавад: ретседиви ҷиноят; содир гардидани ҷиноят аз ҷониби шахсе, ки доғи судии ӯ ҳангоми ретседиви ҷиноят ба назар гирифта намешавад ва такрори ҷиноят пас аз маҳкумшавӣ. 3) муаллиф дуруст асоснок намудааст, ки маҳдуд намудани маҷмуи ҷиноятҳо танҳо тавассути ҳолатҳои, ки кирдорҳои ҷиноятӣ то баровардани ҳукм аз рӯи парванда содир шудааст, қобили қабул намебошад. Чунин муқаррарот ба қ. 1 м. 84 КҶ ҚТ, қ. 2 м. 47 КМҶ ҚТ ва принсипи эҳтимолияти бегуноҳӣ, ки дар м. 20 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудаанд, муҳолиф мебошад. Бинобар ин, ба м. 20 КҶ ҚТ тағйирот ворид карда шуда, онро бо мазмуни зерин бояд пурра намуд: «Маҷмуи ҷиноятҳо – ин миқдори гуногуни кирдорҳои, ки дар худ на камтар аз ду таркиби ҷинояти аз ҳамдигар фарқкунандаро доро буда, барои ҳеҷ кадоми онҳо шахс бо ҳукми ба қувваи қонуни даромадаи суд маҳкум нашудааст, фаҳмида мешавад. Банду бастаи ҷиноят аз рӯи маҷмуи онҳо дар

алоҳидагӣ, мувофиқи банд, қисм ва ё моддаи (моддаҳои) Кодекси мазкур ба амал бароварда мешавад». Диссертант, хулосабарории дурусти мантиқӣ намуда, қайд мекунад, ки ҚЧ ҚТ харчанд маҷмӯи воқеӣ ва идеалиро фарқ намояд ҳам, вале хусусиятҳои онҳоро ҳангоми таъини ҷазо аз рӯи маҷмӯи ҷиноятҳо ба назар нагирифтааст. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ҳангоми маҷмӯи воқеӣ дар ҳақиқат дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии гунаҳгор зиёдтар мебошад, чунки тақроран содир намудани ҷиноят аз мавҷудияти амалҳои устувори зиддиҷамъиятӣ шаҳодат медиҳад. Маҷмӯи идеалӣ, ки аз як кирдор иборат аст, ҷиноят дар як вақт содир мегардад ва дар шахси гунаҳгор қўшиши устувори амалӣ намудани касди ҷиноятӣ дида намешавад, ки ин аз баланд гардидани дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии гунаҳгор дарак дода наметавонад.

Боби дуюми диссертатсия «Таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо» номгузорӣ шудааст, ки аз ду зербоб иборат мебошад. Дар ин боб диққати асосӣ ба асосҳои умумии таъини ҷазо ва хусусиятҳои таъини онҳо ҳангоми маҳкумқумшавӣ аз рӯи маҷмӯи ҷиноятҳо ва тарзҳои таъин намудани ҷазои ниҳой аз рӯи маҷмӯи ҷиноятҳо дода шудааст.

Дар боби мазкур чунин хулосабориҳои муаллиф хусусияти илмиро доро мебошанд: 1) муаллиф асоснок намудааст, ки нодуруст муқаррар намудани қисми адонашудаи ҷазои аз рӯи ҳукми пештара таъиншуда метавонад ба нодуруст муайян шудани ҷазои ниҳой дар умум барои маҷмӯи ҳукмҳо оварда расонад. Лаҳзае, ки қисми адонашуда ва адонашудаи ҷазоро ҷудо менамояд, бояд лаҳзаи баровардани ҳукми суд (на ин ки ба қувваи қонунӣ даромадани он) барои ҷинояти дуюм доништа шавад. Мутаносибан, ҳамчун қисми адонашудаи ҷазо бояд доираи муҳлати аз оғози адои ҷазо (аммо бидуни ба ҳисоб гирифтани муҳлати нигоҳдории шахс дар ҳабе ҳамчун чораи пешгирӣ ё дастгиркунӣ) ё ба қувваи қонунӣ даромадани ҳукм, агар ҷазо амалан адо нашуда бошад ва то лаҳзаи баровардани ҳукм (на ин ки ба қувваи қонунӣ даромадани он) барои ҷинояти дуюм ҳисобида шавад. 2) пешниҳоди муаллиф оид ба Қарори Пленуми Суди Олии ҚТ аз 13 март соли 2003 таҳти №5 «Доир ба таҷрибаи судӣ оиди таъин намудани ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо» банди 11 ба тариқи зайл ворид кардани тағйирот асоснок мебошад: Қисми адонагардидаи ҷазои бо ҳукми пештара таъиншуда инҳо доништа мешаванд: – қисми воқеии қорҳои ҳатмӣ, қорҳои ислотӣ, маҳдуд кардани озодӣ, нигоҳ доштан дар қисми ҳарбии интизомӣ ва маҳрум сохтан аз озодӣ, ки барои адо кардан дар лаҳзаи дастгиркунӣ ва ба ҳабе гирифтани ӯ барои содир намудани ҷинояти нав, боқӣ мондааст; – ҳангоми интиҳоб нашудани чунин чораҳо муҳлате, ки дар лаҳзаи баровардани ҳукми охири боқӣ мондааст ва монанди инҳо.

Боби сеюми диссертатсия «Таъини ҷазо аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо» номгузорӣ шудааст, ки аз ду зербоб иборат мебошад. Дар ин боб диққати асосӣ ба муайян намудани қисми адонашудаи ҷазо аз рӯи ҳукми пештара ва тарзҳои таъини ҷазо аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо дода шудааст.

Дар боби мазкур чунин хулосабориҳои муаллиф хусусияти илмиро доро мебошанд ва навгонӣ ҳастанд: 1) ҳангоми истифода аз тарзи қисман зам

намудани чазо судҳо бояд онро тавре татбиқ созанд, ки боиси воқеан то ҳадди ақал кам шудани чазо барои ҷинояти бо ҳукми аввал таъингашта нагардад, зеро ки содир гаштани ҷиноят пас аз маҳкумшавӣ, дар давраи адои чазо шакли бештар хавфноки кирдори ҷиноятиро назар ба маҷмӯи ҷиноятҳо ифода мекунад. Дар чунин ҳолат танҳо расман бо ном истифода намудани тарзи қисман замнамоӣ барои таъмини адолати иҷтимоӣ ва пешгирии содиршавии ҷиноятҳои нав мувофиқ намебошад; 2) мустақилона иҷро гардидани чазоҳо тарзи ҷоруми муайян намудани чазо аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо шуморидан мумкин аст. Аз ин лиҳоз, бо мақсади мукамалсозии қоидаҳои таъини чазо аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо пешниҳод мешавад, ки мустақилона иҷро гардидани чазоҳои алоҳида ба сифати тарзи муайян намудани чазои ниҳой дар м. 68 ҚҶ ҚТ мустаҳкам карда шавад; 3) Аз рӯи мазмун қ. 6 м. 68 ҚҶ ҚТ ислохталаб мебошад, зеро дар он суҳан танҳо оид ба тартиби ба чазои асосӣ ҳамроҳ кардани чазои иловагии аз рӯи ҳукми пештара иҷронашуда рафта, тартиби ҳамроҳ гардидани ҳуди чазоҳои иловагӣ, ки ҳам бо ҳукми пештара ва ҳам бо ҳукми нав таъин шудаанд аз назар дур мондааст. Ғайр аз ин, дар қ. 5 м. 67 ҚҶ ҚТ на фақат қоидаҳои ба чазои асосӣ ҳамроҳ намудани чазои иловагӣ, балки ба ҳам ҳамроҳ гаштани онҳо низ муқаррар шудааст.

Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои химоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмие таҳқиқоти диссертатсионии Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар он зоҳир мегардад, ки баъди қабули Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1998 рисолаи илмие мазкур нахустин таҳқиқоти маҷмӯие мебошад, ки ба таҳлили низомноки масъалаи таъини чазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо, паҳлуҳои мушахаси илмӣ ва амалии он ва тақмили минбаъдаи он бахшида шудааст.

Дар диссертатсия таҳлили амиқи сершуморагии ҷиноятҳо: мафҳум ва шаклҳои он, мафҳуми маҷмӯи ҷиноятҳо ва намудҳои он, асосҳои умумии таъини чазо ва хусусиятҳои татбиқи онҳо ҳангоми маҳкумшавӣ аз рӯи маҷмӯи ҷиноятҳо, тарзҳои таъин намудани чазои ниҳой аз рӯи маҷмӯи ҷиноятҳо, муайян намудани қисми адолашудаи чазо аз рӯи ҳукми пештара таҳқиқ карда шуда, ҷиҳати тақмили институти таъини чазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо тавассути пешниҳод намудани андешаҳои таҳлилшуда, ворид намудани тағйир ва иловаҳо ба қонунгузориҳои ҷиноятӣ дар ин самт пешниҳодҳои асоснок ироа гардидааст.

Ба назари эътибор гирифтани навгониҳои диссертатсия имконият медиҳанд, ки ба андешаҳои илмӣ дар доираи институти таъини чазо барои маҷмӯи бахшида шуда, қонунгузориҳои ҷиноятӣи ватанӣ ташаккул ёфта, онҳо дар таҷрибаи баррасии парвандаҳои ҷиноятӣи вобаста ба таъини чазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо дастур гарданд. Инчунин, ба ҳайси маводи омӯзишӣ барои донишҷӯён, шунавандагон, унвонҷӯён, аспирантон, қормандони ҳифзи

ҳуқуқ, судяҳо ва дигар шахсоне, ки ба масъалаҳои шарикӣ дар ҷиноят мароқ зоҳир менамоянд, истифода карда шавад.

Чунин нуктаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда хусусияти навгонӣ доранд:

1) Барои ҷинояти муайян ҷазо таъин намуда, суд бояд онро, аз як тараф, ба он ҳамчун ҷинояти ягона бо дарназардошти тамоми аломат ва ҳолатҳояш, инчунин асосҳои умумии таъини ҷазо баҳои мустақилона диҳад ва ҳамзамон ҷиноятҳои алоҳида бояд дар маҷмӯъ баҳогузорӣ карда шаванд, ки ин имкон медиҳад ба шахс ҷазои ниҳони вобаста ба хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии маҷмуи ҷиноятҳо мувофиқ таъин карда шавад. Ба роҳбарӣ гирифтани асосҳои умумии таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо ва ё маҷмуи ҳукмҳо шартӣ бебаҳси қонунгузор ҳангоми таъини ҷазо ба шахс, ки барои ислоҳи маҳкумшуда ва пешгирӣ намудани ҷиноятҳои нав равона шудааст, мебошад;

2) Пурра зам намудани ҷазо дар ҳолатҳои истифода мешавад, ки ҷиноятҳои маҷмуиро ташкилкунанда аз рӯи хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокӣ, инчунин муносибати гунаҳгор ба кирдорҳои содирнамуда дар як сатҳ қарор доранд. Ин ҷиноятҳо аз ҳамдигар ба таври назаррас фарқ накарда, доираи якдигарро танг намесозанд ва яке аз дигаре бо хусусиятҳои худ бартарӣ надошта, дар баробари ин, қонунгузор пурзӯр намудани ҷавобгариро аз рӯи ин ҷиноятҳо талаб менамояд;

3) Вобаста ба талаботи дар қ.1 м.4 КҶ ҚТ муайяншудаи принсипи қонуният зарур аст, ки муқаррароти дар қ.6 м.310 КМҶ ҚТ мустаҳакам гардида ба КҶ ҚТ дар таҳрири зерин дохил карда шавад: «Моддаи 641 Таъини ҷазо ҳангоми бо тартиби соддакардашудаи тафтишотӣ судӣ баррасӣ гардидани парванда Ҳангоми бо тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ баррасӣ гардидани парванда ҷазои таъиннамудаи суд аз се ду ҳиссаи муҳлат ё андозаи ҷазои баландтарини барои ҷиноятҳои содиршуда пешбинигардида зиёд буда наметавонад»;

4) Дар қ. 2 м. 69 КҶ ҚТ суҳан оид ба тарзи махсуси таъин намудани ҷазо, яъне тарзи мустақилона таъин шудан ва иҷро гардидани ҷазоҳои меравад, ки аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо таъин шудаанд, вале дар он нишондод оид ба таносуби ҷарима, маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан ба фаъолияти муайян, маҳрум сохтан аз рутбаи махсус, рутбаи ҳарбӣ, рутбаи дараҷавӣ ва мукофотҳои давлатӣ, инчунин мусодираи молу мулк бо ҷазоҳои қорҳои ҳатмӣ, қорҳои ислоҳӣ ва маҳдуд кардан дар хизмати ҳарбӣ ҷой надорад. Барои бартараф намудани чунин ҳолат ки мумкин аст, ҳангоми таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо пайдо шавад, пешниҳод мегардад, ки қисми 2 м.69 КҶ ҚТ чунин тағйир дода шавад: «Ҷарима ё маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан ба фаъолияти муайян, маҳрум сохтан аз рутбаи махсус, рутбаи ҳарбӣ, рутбаи дараҷавӣ ва мукофотҳои давлатӣ, инчунин мусодираи молу мулк ҳангоми бо қорҳои ҳатмӣ, қорҳои ислоҳӣ, маҳдуд кардан дар хизмати ҳарбӣ, маҳдуд кардани озодӣ, нигоҳ доштан дар қисми ҳарбии интизомӣ, маҳрум сохтан аз озодӣ,

якумра аз озоди махрум сохтан ва ҷазои қатл зам шуданашон мустақилона иҷро мешаванд»;

5) Қисми 5 м. 68 КҶ ҚТ дар мазмуни зерин тағйир дода шавад: «Ҷазои ҷиноятӣ аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо бояд ҳам аз ҷазои барои содир намудани ҷинояти нав таъиншуда ва ҳам аз қисми то охир адонашудаи ҷазо аз рӯи ҳукми пештараи суд зиёдтар бошад, ба ғайр аз ҳолатҳои ҷазои сабуқтарро дар бар гирифтани ҷазои вазнинтар».

Асоснокӣ ва муътамад будани хулосаҳо ва тавсияҳои, ки дар диссертатсия зикр гардидаанд. Таҳлили диссертатсия, ақидаҳо, нуктаҳои илмӣ, хулосаҳо, мафҳумҳои илмӣ, проблемаҳои қонунгузорӣ ва амалӣ, ки аз тарафи муаллиф пешкаш шудаанд, муайян намудани мавқеи мустақили хеш, асосноккунии нуктаҳои илмӣ ва хулосаҳо бо истифода аз доираи кофӣи маводи илмӣ ва таҷрибаи амалӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки таҳқиқоти мазкур мустақилона навишта шудааст. Мундариҷаи кори илмӣ шаҳодати он аст, ки муаллиф тавонистааст бештари масъалаҳои вобаста ба мавзӯи таҳқиқшавандаро таҳлил карда, мубрам будани онро нишон додааст, ки ин ҳадафи асосиашро ташкил медиҳад.

Аҳамияти илмӣ, амалии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Дар натиҷаи гузаронидани таҳқиқоти ҳуқуқии масоили таъини ҷазо барои барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо мутобиқи қонунгузории ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон доираи васеи маводи илмӣ, амалияи ҳуқуқатбиккунии мақомоти тафтиши пешакӣ ва судии алоқаманд ба муҳтавои фарогирандаи мавзӯи таҳқиқотӣ мавриди омӯзиш, таҳлилу тадқиқ ва натиҷагирӣ қарор дода шудааст. Натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф аз ҷиҳати назариявӣ ба рушди ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муҳофизати ҷиноятӣ саҳми муайян гузошта, натиҷаи гузаронидани таҳқиқот ба ташаккули донишҳо оид ба институти таъини ҷазо дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мусоидат карда метавонад. Хулоса ва пешниҳодоти таҳқиқотро ҳангоми таҳияи дастуроти назариявӣ ва амалӣ, баҳри такмил додани таъини ҷазо метавон истифода намуд.

Натиҷаҳои бадастомада низоми донишҳои мавҷударо оид ба масъалаҳои ҷамъбаст ва густариш медиҳад. Ҳамин тавр, аз рӯи натиҷаҳои бадастомада, ба чунин хулосаи асоснок омадан мумкин аст, ки таҳқиқоти мазкур метавонад дар рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва қонунгузории ҷиноятӣ саҳм гузошта, дар баробари ин баҳри бартараф намудани норасоҳои ҷойдоштаи амалияи ҳуқуқатбиккунии ҷиноятӣ расонад.

Аҳамияти амалии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки хулосаву пешниҳодоти дар диссертатсия таҳиянамудаи муаллиф, метавонанд оид ба такмили минбаъдаи қонунгузории ҷиноятӣ дар самти таъини ҷазо барои барои маҷмӯи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо, дар амалияи мақомоти судӣ оид ба истифода қарор дода шуда, дар самти таъини умумии ҷазо мусоидат намояд. Ҳамчунин аҳамияти амалии таҳқиқот аз имконоти истифодаи натиҷаи

пажӯҳиши мавзӯ дар раванди таълим, аз ҷумла, хангоми хондани лексияҳо ва гузаронидани машғулиятҳои семинарӣ аз ҳуқуқи ҷиноятӣ ва иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, инчунин дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии таълимӣ иборат аст.

Дар баробари ҷанбаҳои зиёди мусбат доштани таҳқиқоти унвонҷӯ баъзе масъалаҳои баҳснок ба мушоҳида мерасад. Бо дарназардошти андешаҳои боло баъзе эродҳо ба мазмун ва шакли диссертатсия ва автореферат пешниҳод мешаванд:

1. Дар саҳифаи 191 диссертатсия муаллиф қайд менамояд, ки “институти таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ҳамчун намуди сершуморагии ҷиноятҳо мавриди таҳлил ва омӯзиш қарор дорад”. Чунин намуди ақидаронӣ дуруст намебошад. Агар ҳуқуқи ҷиноятӣ аз ду институти асосӣ “ҷиноят” ва “ҷазо” иборат бошад, пас “таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо” ба институти ҷазо ва “сершуморагии ҷиноятҳо” ба институти ҷиноят дохил мебошанд, яъне “институти таъини ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо” мантиқан наметавонад ҳамчун намуди сершуморагии ҷиноятҳо баромад кунад. Хуб мешуд, дар рафти ҳимояи ошкоро атрофи ин масъала муаллиф ба таври муфассал ҳулосаҳои худро асоснок менамуд.

2. Дар саҳифаи 191-192 диссертатсия муаллиф чунин менависад: “Сершуморагии ҷиноятҳо ин таносуби якҷанд ҳуқуқвайронкуниҳои дар қонуни ҷиноятӣ пешбинигардида дар қирдори ҳамон як шахс мебошад. Ҳар як қирдори ба сершуморагӣ дохилшаванда ҳатман бояд таркиби мустақили ҷиноятро дошта бошад. ... Маҷмӯи ҷиноятҳоро на фақат содир намудани ҷиноятҳое, ки дар моддаҳои гуногун, балки дар қисмҳои гуногуни ҳамон як модда низ пешбинӣ гардидаанд, ташкил дода метавонанд. Маҷмӯи ҷиноят он чоест, ки дар банду баст, яъне сохтори таркибҳо фарқият ҷой дорад”. Аз нигорандаи ин сатрҳо талаб карда мешавад, ки ба саволҳои мазкур баҳои ҳуқуқӣ ва илмӣ диҳад:

а) Оё дар қонуни ҷиноятӣ намудҳои гуногуни ҳуқуқвайронкуниҳо ҷой доранд?

б) Оё ин пешниҳоди Шумо ба институти такрории ҷиноят муҳолифат намекунад?

в) Оё маҷмӯи ҷиноят ин ҷой, яъне макон аст?

г) Оё мафҳуми маҷмӯи ҷиноят, ки муаллиф пешниҳод намудааст, аз мафҳуми дар моддаи 20 КҶ ҚТ ягон фарқият дорад? Агар дошта бошад пас онҳо кадомҳоянд?

3. Дар қисми 4 м. 68 КҶ ҚТ омадааст, ки дар мавриди таъини ҷазо аз рӯи маҷмӯи ҳукмҳо, агар бо яке аз ҳукмҳо ҷазои қатл ё якумра аз озодӣ маҳрум сохтан таъин шуда бошад, ҷазои ниҳой бо роҳи ҷазои сабуктарро дар бар гирифтани ҷазои қатл ё якумра аз озодӣ маҳрум сохтан таъин карда карда мешавад. Аз диссертант хоҳиш карда мешавад, ки фикру ақидаҳои худро вобаста ба мантиқан дуруст будани ин муқаррарот баён намояд. Дар сурате, ки ба шахс ҷазои якумра маҳрум сохтан аз озодӣ таъин мегардад, зарурияти дар бар гирифтани ҷазои сабуктар боқӣ мемонад.

Аз ин лихоз, аз диссертант хошиш карда мешавад, ки ҳамин масъаларо пурратар шарҳ диҳад, ки вобаста ба кадом омилу сабабҳо чунин нуктаи назарро манзур намудааст, асоснок намояд.

Албатта, камбудихон зикршуда сифати таҳқиқоти диссертатсионии тақризшавандаро паст намекунад ва баҳои мусбати диссертатсияро тағйир намедиханд. Хулосаҳои пешниҳодгардидаи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дуруст ва илман асосноканд. Бешубҳа, натиҷаҳои таҳқиқоти илмии тақризшаванда аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ доранд ва метавонанд дар фаъолияти илмӣ ва раванди таълим истифода шаванд.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Мутобиқати тахассуси илмии Аминзода Зокирҷон Тоҳир барои дарёфти дараҷаи илмӣ ба ихтисоси 12.00.08 - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) ҷавобгӯ буда, ҳамзамон робитаи кор бо ихтисоси мазкур мувофиқ аст. Яъне, диссертатсия дар доираи барномаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон-«Сиёсати ҳуқуқии ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони муосири рушд» дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи омода карда шудааст.

Чоп намудани таълифоти натиҷаҳои диссертатсия дар матбуоти илмӣ. Аминзода Зокирҷон Тоҳир муаллифи 10 маводи илмӣ, аз ҷумла 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва 3 мақола дар дигар маҷаллаҳо мебошад, ки ба таҳлили паҳлуҳои гуногуни «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ» бахшида шудаанд. Аз ин теъдоди асарҳои илмӣ, 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудаанд.

Муқаррароти асосӣ ва хулосаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳои муаллиф дар конференсияҳои сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ инъикос ёфтаанд.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ. Саҳми шахсии муаллиф бо сатҳи нағзони илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, интишороти илмӣ, ки бо саҳми бевоситаи ӯ омода карда шудаанд, инчунин бо маърузаҳо дар семинарҳо ва конференсияҳои илмӣ-амалии гуногун тасдиқ карда мешавад. Ҳамзамон, дар тарзи навишт, масъалагӯзорӣ ва услуби диссертатсия саҳми шахсии муаллифи диссертатсия акс ёфтааст. Таҳқиқоти диссертатсионӣ бевосита аз ҷониби докталаб омода карда шуда, натиҷаҳои он дар маҷаллаҳои илмӣи феҳристи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд.

Мувофиқати автореферат ба муҳтавоии диссертатсия. Автореферат ба муҳтавоии диссертатсия мувофиқат дорад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии

таҳқиқоти диссертсионӣ, аз он ҷумла мазмуни мухтасар ва кофии бобҳо ва зербобҳои диссертатсия дарҷ ёфтаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи Олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Аминзода Зоқирҷон Тоҳир ба талаботи банди 31-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Натиҷа ва нуктаҳои навини илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳанд.

Қисмати хотимавии тақриз. Аз омузиши матни пурраи диссертатсия ва автореферат хулоса намудан мумкин аст, ки таҳқиқоти доктриналии дарёфти дараҷаи илмӣ Аминзода Зоқирҷон Тоҳир пурра ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дарёфти дараҷаи илмӣ номзати илмҳои ҳуқуқшиносӣ, бахусус, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд, зеро натиҷаҳои ба дастовардаи муаллиф барои рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва соҳаҳои дигар мусоидат карда, боис мегарданд, ки яке аз масъалаҳои муҳимми илми ҳуқуқи ҷиноятӣ, яъне таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо, тақмил ёбад. Хулоса, пешниҳод ва дастовардҳои муаллиф барои рушди қонунгузорӣ, фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва судӣ аҳаммияти муҳим доранд. Ҳамзамон, онҳо метавонанд, ҳангоми таҳия ва татбиқи барнома, стратегия ва консепсияҳои давлатӣ дар самти таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо истифода шаванд. Маводи диссертатсия ҳангоми тадриси фанни таълимии ҳуқуқи ҷиноятӣ, ҳангоми иҷрои корҳои мустақилона, навиштани рисолаҳои дипломӣ, магистрӣ, диссертатсияҳо метавонад ба таври васеъ мавриди истифода қарор гиранд, ки ҷанбаҳои мусбати корро нишон медиҳанд.

Дар маҷмӯъ, Аминзода Зоқирҷон Тоҳир, сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзати илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08. - Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мебошад. Тақризи мазкур бо дарназардошти талаботҳои бандҳои 71 ва 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, омода гардидааст.

Диссертатсия ва тақризи муассисаи тақриздиханда дар семинари васеи илмӣ-назариявии кафедраи ҳуқуқи тижоратӣ ва зиддикоррупсионии факултети менечмент ва ҳуқуқи тижоратии Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон. Суратчаласаи семинарии васеи илмӣ-назариявӣ таҳти №7 аз 17 марти соли 2023.

Такриси муассисаи такриздиҳанда аз ҷониби Гайратов Темуршо Муборакшоевич – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ (аз рӯи ихтисоси 12.00.08), дотсенти кафедраи ҳуқуқи тиҷоратӣ ва зиддикоррупсионии факултети муносибатҳои иқтисодии байналмилалӣ, ҳуқуқ ва гумруки Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, муҳокима ва ҷонибдорӣ шудааст. Суратчаласаи кафедра таҳти №8 аз 30 марти соли 2023. Дар ҷаласаи кафедра аз 15 нафар иштирок доштанд: 14 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» – 14, «зид» – нест, «бетараф» – нест. Суратчаласаи кафедра таҳти №8 аз 30 марти соли 2023.

Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, мудир
кафедраи ҳуқуқи тиҷоратӣ ва
зиддикоррупсионии Донишгоҳи
давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Алиев Ф.Ш.

Ташхисгар, дотсенти кафедраи ҳуқуқи тиҷоратӣ
Ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон, номзади илмҳои
ҳуқуқшиносӣ

Гайратов Т.М.

Котиби ҷаласа, муаллими калони кафедраи
ҳуқуқи тиҷоратӣ ва зиддикоррупсионии
Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Ҷабборов Ф.Н.

Имзои Алиев Ф.Ш., Гайратов Т.М.
ва Ҷабборов Ф.Н.-ро тасдиқ менамоям
Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон

Пирзода С.С.

1 апрели соли 2023

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон, 734055, ш. Душанбе, кучаи деҳоти ½ тел.: (+992 237_234-83-46. E-mail.: tguk@mail.ru http://www.tguk.ru.